

Я. В. Євтушенко

*Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка Навчально-науковий інститут
фізичної культури*

УКРАЇНСЬКІ КАРПАТИ – БАЗОВИЙ РЕСУРС ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІШОХІДНОГО МАРШРУТНОГО ТУРИЗМУ

В статті розглядаються Українські Карпати, як район для пішохідних туристсько-спортивних походів у нашій країні.

Ключові слова: Українські Карпати, пішохідний маршрутний туризм.

The article considers the Ukrainian Carpathians as an area for hiking and sports trips in our country.

Keywords: Ukrainian Carpathians, hiking.

Постановка проблеми. Спортивний туризм на сучасному етапі розвивається у двох напрямках: маршрутний туризм (проходження маршрутів туристсько-спортивних походів) та змагальний туризм (підготовка та участь у змаганнях з різних видів спортивного туризму).

В маршрутному туризмі до середини 90-х років основна кількість пішохідних категорійних походів здійснювалася за межами України. Основні райони таких походів - Західний Кавказ, Приполярний Урал, Саяни, Алтай та інші. Зараз за інформацією центральної маршрутної кваліфікаційної комісії ФСТУ максимальні повноваження з пішохідного туризму (5 к. с.) мають 14 обласних МКК. Ще 3 ОМКК мають повноваження 4 к. с. Інші МКК мають у повноваження від 1 до 3 к. с. При цьому кількість походів 5 к. с. не перевищує 5-6 на рік. В основному ці подорожі проходять в найдешевшому районі - Приполярному Уралі. Маршрутний спортивний туризм (як і у всьому світі) став доступним тільки для заможних українців. Під час незалежності України базовою основою проведення спортивних пішохідних походів є Українські Карпати.

Найбільш масовий вид спортивного туризму – пішохідний туризм, він використовує дуже широкий спектр природних ресурсів. Це геоморфологічні, кліматичні, рослинні, ландшафтні ресурси. Складність і різноманітність цих ресурсів (перешкод) у кінцевому результаті визначають категорію складності походу.

Термін «категорія складності» спортивного пішохідного походу – це комплексне поняття, що відображає сукупність взаємопов'язаних між собою таких його параметрів, як протяжність маршруту походу, його тривалість, локальні та протяжні перешкоди, географічний показник походу, автономності групи на маршруті, коефіцієнта перепаду висот [1].

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури показує, що сучасна методика класифікації спортивних пішохідних маршрутів запропонована І.Є. Востоковим і зараз є загально визнаною в країнах СНД. В Україні поки, що застосовується експертна оцінка спортивних пішохідних маршрутів шляхом порівняння їх із так званими еталонними маршрутами відповідної категорії складності [2].

Мета наших досліджень: теоретично обґрунтувати місце Українських Карпат, як базового ресурсу спортивного пішохідного туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу та результати. Україна має достатній ресурсно-туристський потенціал, а деякі групи ресурсів взагалі є унікальними для розвитку пішохідного туризму кліматичні, які можна оцінити як надзвичайно сприятливі; орографічні, серед яких провідне місце займають гірські ландшафти Українських Карпат. Спортивний пішохідний туризм охоплює практично всю територію України. Сама назва цього виду спортивного туризму вказує на те, що при подоланні маршруту виключається використання транспортних засобів. Погодні умови України дають змогу розвивати пішохідний туризм з березня до листопада. Піший спортивний туризм є специфічною територіальною рекреаційною системою. Його специфічність полягає в тому, що основний контингент прихильників цього різновиду спортивного туризму складає соціально важлива категорія

суспільства - учнівська молодь. Для забезпечення змістовної організації відпочинку учнівської молоді на місцевому рівні необхідна розробка регіональних туристських, рекреаційно-оздоровчих, екскурсійних програм, що спираються на місцеві рекреаційно-туристські ресурси. Цей туристський продукт має високу соціальну значимість. Оскільки 95 % території України - це низовини і височини, на яких немає значних природних перешкод на шляху пересування туристів, пішохідним маршрутам переважно надається I категорія складності. Походи II і III категорій складності можна здійснювати лише в Карпатах. Погодні умови дозволяють здійснювати пішохідні мандрівки у рівнинних районах України з березня по листопад, а при сприятливих умовах на протязі всього року.

Карпатські гори – головний район проведення спортивних пішохідних походів в Україні. Різноманітність природних перешкод в гірських районах карпатських гір дає можливість туристам спортсменам оволодіти майже усім арсеналом прийомів техніки пішохідного туризму, орієнтування на місцевості, дозволяють повноцінно проводити навчальні заходи. Термін проведення спортивних пішохідних походів по цих районах теж широкий – з ранньої весни до пізньої осені.

У Карпатських горах можна прокласти спортивні маршрути від найпростіших до III категорії складності. Тут зустрічаються ділянки з великим перепадом висот, скельним рельєфом, складним орієнтуванням, водними перепонами.

Українські Карпати відносяться до середньовисотних гір, які не досягають снігової лінії і не мають сучасних льодовиків. Абсолютна більшість вершин Карпат нижче 2000 м і лише на масиві Чорногора, більша частина якого належить до головного вододілу, кілька вершин мають більшу висоту, у тому числі найвища точка Українських Карпат г. Говерла - 2061 м. Снігова лінія в епоху останнього зледеніння знаходилась на висоті 1450-1550 м. Яскравими слідами давнього зледеніння є реліктові льодовикові форми на найвищих гірських масивах (Чорногора,

Полонинський хребет, Рахівські гори, Чивчина). На дні карів на висоті 1450-1800 м знаходяться карові озера. Реліктові льодовикові цирки та карі протилежних схилів масива Чорногора не з'єднались між собою своїми задніми стінками і не утворили, як це буває у високогірному альпійському рельєфі, гострих гребенів. Гострі гребені, іноді з карнизами, є тільки на відроггах вододільного хребта масиву, де зійшлися декілька сусідніх карів одного схилу.

Гірські хребти Карпат, розділені поздовжніми улоговинами та розмежовані глибоким поперечними долинами, простягаються з Пн.Зх. на Пд.Сх. Поздовжня зональність місцями ускладнюється кільцеподібними структурами. В межах головного вододілу Карпат знаходяться гори Бескідів з найвищою точкою - горой Пікуй (1405 м); від Верецького до Яблуницького перевалів простягнулися найбільш важкопрохідні, розчленовані численними ущелинами гори Горгани з найвищою точкою - г Сивуля (1815м); від Яблуницького перевалу на південь простягнувся масив Чорногора з найвищими вершинами Українських Карпат: Говерла (2061м), Петрос (2020 м), Ребра (2001 м), Гутин Томнатик (2016 м), Бребенескул (2035 м), Піп Іван (2028 м). Полонинський хребет з вершинами Пікуй, Боржава, Красна, Стіг дещо нижчий за абсолютною висотою і відноситься до ярусу карпатського середньогір'я. Вздовж південного краю Українських Карпат простягнулися гірські масиви Вулканічного хребта з вершинами Маковиця, Синяк, Бужора у ландшафтах якого є прояви давнього вулканізму.

Українські Карпати складені в основному глинистими сланцями, алевритами, вапняками, пісковиками крейдового та палеогенового періодів. Сланці легко піддаються денутації, тому гірські хребти мають переважно пологі схили.

Клімат Українських Карпат помірно континентальний. Гори і передгір'я надмірно зволожуються, річні суми опадів у передгір'ях 800-1000 мм, а в горах 1500-1600 мм. По мірі підняття у гори температура повітря знижується, а кількість опадів збільшується. Взимку на хребтах випадає

значна кількість снігу (товщина снігового покриву буває до 300 см), що подекуди призводить до снігових зсувів та лавин.

В Українських Карпатах проявляється вертикальна пояси́сть природних компонентів і ландшафтів. До 400-500 м розкинутий передгірний пояс з буково-дубовими, буковими, буково-грабовими лісами. Низькогірний пояс піднімається до 1000-1200 м. Тут ростуть високостовбурні букові, мішані буково-смерекові, ялиново-смерекові ліси. Середньогірний пояс досягає висоти 1200-1500 м, тут переважають ялинові та ялиново-смерекові ліси. Вище, у субальпійському поясі (1500м і вище), ростуть чагарники з гірської сосни, чорної вільхи, ялівцю, схили вкриті гірськими луками [2;3].

Найкращий час для спортивних пішоходних походів по Карпатах з другої декади травня до кінця жовтня. Однак треба пам'ятати, що у травні на високогір'ї ще багато снігу, а в жовтні значно знижується температура повітря, особливо у нічний час. Найбільш цікаві маршрути у Карпатах йдуть хребтами гір. Так, маршрут III категорії складності проходить хребтами Черногора, Горгани та Свідовцю.

Плануючи спортивні пішохідні походи по Карпатах слід пам'ятати, що тут є території, відведені під природоохоронні об'єкти (Карпатський заповідник, Карпатський і Синевирський природні національні парки, ландшафтні заказники тощо), для проходження яких необхідно одержати дозвіл у відповідних організаціях та дотримуватися певних правил поведінки.

Висновок. Плануючі спортивний пішохідний похід до Українських Карпат, керівникам походів потрібно ретельно провести підготовчий період до здійснення походу. Аналіз звітів про здійснені спортивні пішохідні походи по Українським Карпатам показує, що є складним і небезпечним. Тому потрібно грамотно продумати свій маршрут, необхідне спорядження, розбиратися в техніці подолання перешкод і розсудливо оцінювати свої сили.

Список використаної літератури

1. *Зігунов В.М. Організаційно-методичні основи спортивного туризму / В.М. Зігунов, І.С. Зігунова, О.О. Міщенко. – Суми: видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2010. – С.55-76*
2. *Колотуха О.В. Спортивні рекреаційно-туристські ресурси України. –Федерація спортивного туризму України, 2006. – С. 42-44.*
3. *Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2001. – С. 395*